

Bruksela, 27 lutego 2026 r.
(OR. en)

6851/26

RECH 86
RELEX 296

PISMO PRZEWODNIE

Od: Sekretarz generalna Komisji Europejskiej (podpisała dyrektor Martine DEPREZ)

Data otrzymania: 27 lutego 2026 r.

Do: Thérèse BLANCHET, sekretarz generalna Rady Unii Europejskiej

Nr dok. Kom.: COM(2026) 96 final

Dotyczy: SPRAWOZDANIE KOMISJI DLA RADY I PARLAMENTU
EUROPEJSKIEGO
Drugie dwuletnie sprawozdanie na temat wdrażania
globalnego podejścia do badań naukowych i innowacji w latach 2023–
2025

Delegacje otrzymują w załączeniu dokument COM(2026) 96 final.

Załącznik: COM(2026) 96 final

Bruksela, dnia 27.2.2026 r.
COM(2026) 96 final

SPRAWOZDANIE KOMISJI DLA RADY I PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO

**Drugie dwuletnie sprawozdanie na temat wdrażania
globalnego podejścia do badań naukowych i innowacji w latach 2023–2025**

1. WPROWADZENIE

Komunikat w sprawie globalnego podejścia do badań naukowych i innowacji¹ przyjęto w maju 2021 r. – miało to miejsce, kiedy panująca na świecie sytuacja znacznie różniła się od dzisiejszych realiów. Zawarte w nim ogólne cele i zasady pozostają jednak aktualne, np. obrona i promowanie podstawowych wartości w zakresie badań naukowych i innowacji, dążenie do zapewnienia równych warunków działania i wzajemności w międzynarodowej współpracy w zakresie badań naukowych i innowacji, wspólne stawianie czoła globalnym wyzwaniom, takim jak zmiana klimatu, utrata różnorodności biologicznej i globalne kryzysy zdrowotne, oraz przyjęcie zniuansowanego i modulowanego podejścia do współpracy z państwami trzecimi i regionami spoza UE.

Międzynarodowa współpraca w dziedzinie badań naukowych i innowacji sprzyja rozwojowi doskonałości i zwiększaniu konkurencyjności, zapewnia dostęp do międzynarodowej wiedzy fachowej dzięki mobilności i współdziałaniu, umożliwia opracowywanie rozwiązań pozwalających sprostać globalnym wyzwaniom i promuje wspólne standardy naukowe i techniczne, zmniejszając przy tym bariery handlowe i zwiększając dostęp do potencjalnych rynków. Buduje również kapitał polityczny i dyplomatyczny oraz przyczynia się do osiągnięcia celów geopolitycznych UE. Popieranie współpracy międzynarodowej w dziedzinie badań naukowych i innowacji jest zapisane w art. 180 lit. b) Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

W dobie rywalizacji geostrategicznej UE musi być bardziej asertywna w realizacji swoich strategicznych interesów, a jednocześnie zacieśniać współpracę z partnerami o zbieżnych poglądach². Przy wdrażaniu globalnego podejścia należy zatem uwzględnić zarówno nowe realia geopolityczne, jak i przełomowe osiągnięcia w nauce i technologii. Realia te uwzględniono w pierwszym dwuletnim sprawozdaniu na temat wdrażania, przyjętym w 2023 r., na przykład poprzez podkreślenie wsparcia UE dla Ukrainy po rozpoczęciu rosyjskiej pełnoskalowej nielegalnej inwazji.

W ciągu ostatnich dwóch lat UE podjęła zdecydowane kroki w celu sprostania wspomnianym wyzwaniom, przyjmując kluczowe inicjatywy mające zapewnić, aby UE utrzymała wiodącą pozycję w dziedzinie innowacji oraz aby jej system badań naukowych i innowacji pozostał zarówno otwarty, jak i bezpieczny³. Celem UE jest i w dalszym ciągu będzie ochrona multilateralizmu, międzynarodowego porządku opartego na zasadach oraz kształtowania polityki na podstawie dowodów – zadania te w dzisiejszym świecie mają kluczowe znaczenie dla obrony podstawowych zasad demokracji, w tym bardziej odpornych i silnych społeczeństw demokratycznych. Ponieważ zasady i wartości, które wyznaje UE, są coraz

¹ COM(2021) 252 final.

² https://commission.europa.eu/document/download/833e082a-0c39-4bc6-a119-e0760ebc7360_en?filename=mission-letter-zaharieva.pdf.

³ Przykłady obejmują strategię bezpieczeństwa gospodarczego (JOIN(2023) 20 final), zalecenie Rady w sprawie zwiększenia bezpieczeństwa badań naukowych (C/2024/3510), wspólny komunikat „Wzmocnienie bezpieczeństwa gospodarczego UE” (JOIN(2025) 977 final), Kompas konkurencyjności dla UE (COM(2025) 30 final), strategię na rzecz przedsiębiorstw typu start-up i scale-up (SWD(2025) 138 final), europejską strategię na rzecz infrastruktur badawczych i technologicznych (COM(2025) 497 final/2), europejską strategię dotyczącą sztucznej inteligencji w nauce (COM(2025) 724 final), Pakt dla czystego przemysłu (COM(2025) 85 final) oraz inicjatywę „Wybierz Europę” (https://commission.europa.eu/topics/research-and-innovation/choose-europe_pl).

bardziej zagrożone na całym świecie, UE musi bardziej niż kiedykolwiek dotąd bronić wolności akademickiej i swobody badań naukowych, a także różnorodności, równości i integracji. Obejmuje to promowanie równości i niedyskryminacji kobiet, a także innych grup narażonych na większe ryzyko dyskryminacji, oraz zapewnienie ich pełnego i skutecznego udziału w systemach badań naukowych i innowacji. Ochrona tych wartości jest nie tylko obowiązkiem moralnym, ale także stanowi jeden z najsilniejszych atutów UE w globalnej rywalizacji o talenty.

Niniejsze sprawozdanie zawiera przegląd prac Komisji w zakresie wdrażania globalnego podejścia do badań naukowych i innowacji oraz powiązanych konkluzji Rady⁴ od czasu publikacji pierwszego dwuletniego sprawozdania z realizacji w 2023 r.⁵ Celem tego sprawozdania jest przedstawienie w skrócie, w jaki sposób UE reaguje na nowe wyzwania i potrzeby w zakresie badań naukowych i innowacji w coraz bardziej konkurencyjnym i niestabilnym otoczeniu międzynarodowym, a tym samym chroni swoje interesy strategiczne.

2. POTWIERDZENIE ZAANGAŻOWANIA UE W MIĘDZYNARODOWĄ OTWARTOŚĆ ORAZ PODSTAWOWE WARTOŚCI W OBSZARZE BADAŃ NAUKOWYCH I INNOWACJI

Wraz z partnerami na całym świecie UE wdrożyła wielostronny dialog na temat zasad i wartości w kontekście międzynarodowej współpracy w dziedzinie badań naukowych i innowacji, którego wynikiem było zatwierdzenie oświadczenia brukselskiego na międzynarodowej konferencji ministerialnej w lutym 2024 r. Komisja zaproponowała rozpoczęcie kolejnego etapu dialogu poprzez rozszerzenie jego zasięgu geograficznego i zakresu tematycznego. Komisja przystąpiła również do opracowywania europejskich ram dyplomacji naukowej, sporządzając sprawozdanie zawierające zalecenia ekspertów opracowane wspólnie przez naukowców i dyplomatów. Dzięki stowarzyszeniu Nowej Zelandii, Kanady, Zjednoczonego Królestwa, Republiki Korei, Szwajcarii i Egiptu z programem „Horyzont Europa” UE z powodzeniem nadal tworzy silne powiązania w zakresie badań naukowych i innowacji z kluczowymi partnerami zagranicznymi.

2.1. Zasady i wartości w kontekście międzynarodowej współpracy w dziedzinie badań naukowych i innowacji

Po rozpoczęciu w lipcu 2022 r. wielostronnego dialogu na temat zasad i wartości w kontekście międzynarodowej współpracy w dziedzinie badań naukowych i innowacji Komisja nawiązała współpracę ze swoimi globalnymi partnerami w celu omówienia kwestii związanych z doskonałością badawczą, waloryzacją wiedzy, bezpieczeństwem badań

⁴ 12301/21 RECH 425.

⁵ Na przykład „Much more than a market” [Znacznie więcej niż rynek] (sprawozdanie Letty), „The future of European competitiveness” [Przyszłość europejskiej konkurencyjności] („sprawozdanie Dragiego), „Safer together – Strengthening Europe’s Civilian and Military Preparedness and Readiness” [Razem bezpieczniej: wzmocnienie gotowości cywilnej i wojskowej oraz przygotowania w Europie] (sprawozdanie Niinistö), „Allign, Act, Accelerate” [Dostosować, działać, przyspieszać] (sprawozdanie Heitora).

naukowych oraz sprawiedliwymi partnerstwami w zakresie badań naukowych i innowacji z krajami o niskim i średnim dochodzie. Punktem kulminacyjnym tego dialogu była międzynarodowa konferencja ministerialna, która odbyła się podczas belgijskiej prezydencji w Radzie UE w lutym 2024 r. i na której zatwierdzono oświadczenie ministerialne w sprawie zasad i wartości w kontekście międzynarodowej współpracy w dziedzinie badań naukowych i innowacji, zwane oświadczeniem brukselskim⁶.

W następstwie wniosku o opracowanie europejskiego programu dyplomacji naukowej⁷, zawartego w konkluzjach Rady w sprawie globalnego podejścia do badań naukowych i innowacji, oraz późniejszej dyskusji na forum Rady ds. Konkurencyjności w lipcu 2023 r. Komisja zleciła grupie naukowców i dyplomatów przedstawienie konkretnych zaleceń dotyczących przyszłych europejskich ram dyplomacji naukowej⁸. Zalecenia te, opracowane przez 130 ekspertów w dziedzinie dyplomacji naukowej, którzy zaproponowali strategiczne, operacyjne i wspomagające instrumenty niezbędne do wspierania wiodącej pozycji Europy w dyplomacji naukowej, opublikowano w lutym 2025 r. w sprawozdaniu ekspertów⁹. Ważnym osiągnięciem w ramach tego procesu była zorganizowana w grudniu 2023 r. pierwsza Europejska Konferencja Dyplomacji Naukowej, podczas której europejska społeczność dyplomacji naukowej mogła zastanowić się nad przyjęciem strategicznego podejścia¹⁰.

Aby pokazać wartość dyplomacji naukowej w działaniu, Komisja wspierała ukierunkowane warsztaty i dyskusje, w tym poświęcone dyplomacji naukowej w zakresie regionu Morza Śródziemnego i transgranicznej gospodarki wodnej w dorzeczu Nilu. W październiku 2025 r. zorganizowano pierwszy dialog między Unią Afrykańską a Unią Europejską poświęcony dyplomacji naukowej, który zaowocował uznaniem dyplomacji naukowej za nową ścieżkę w dialogu politycznym wysokiego szczebla UA–UE na temat nauki, technologii i innowacji. Ponadto Komisja wspierała sojusz na rzecz dyplomacji naukowej UE¹¹, który skupia wiodące instytucje w tej dziedzinie.

W kwietniu 2024 r. UE podpisała deklarację ministerialną Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) w sprawie transformacyjnych strategii politycznych w zakresie nauki, technologii i innowacji na rzecz zrównoważonej i sprzyjającej włączeniu społecznemu przyszłości, wzmacniając wspólne zasady i wartości w międzynarodowej współpracy w dziedzinie badań naukowych i innowacji, w tym wzajemność, przejrzystość, rozliczalność i wzajemne korzyści¹². UE współprzewodniczy grupie roboczej G-7 ds. otwartej nauki, przyczyniając się do międzynarodowego dostosowania i współpracy

⁶ Zob. https://research-and-innovation.ec.europa.eu/document/download/94d6bb42-1fe7-478c-b6b4-d0be4dfb0204_en?filename=brussels-ministerial-statement-2024-02.pdf. Republika Turcji zatwierdziła oświadczenie ministerialne bez załącznika.

⁷ 12301/21 RECH 425.

⁸ https://research-and-innovation.ec.europa.eu/news/all-research-and-innovation-news/launch-eu-science-diplomacy-working-groups-results-call-expressions-interest-published-2023-12-06_pl.

⁹ https://research-and-innovation.ec.europa.eu/document/download/0841de12-0dd2-4459-b59c-050943c04acd_en.

¹⁰ <https://eu-science-diplomacy.service-facility.eu/>.

¹¹ <https://www.science-diplomacy.eu/>.

¹² <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0501>.

w zakresie kształtowania i wdrażania polityki otwartej nauki. UE i jej państwa członkowskie zapewniły również wsparcie badaczom znajdującym się w niekorzystnej sytuacji, w szczególności w ramach projektu SAFE¹³.

Zgodnie z rezolucją Parlamentu Europejskiego z 17 stycznia 2024 r. Komisja rozpoczęła specjalne badanie, aby zapewnić podstawę dowodową na potrzeby sporządzenia wniosku ustawodawczego w sprawie promowania i ochrony wolności badań naukowych w UE, opublikowanego w październiku 2025 r.¹⁴ Komisja propagowała Europejski kodeks postępowania w zakresie rzetelności badawczej¹⁵ oraz Globalny kodeks postępowania w zakresie sprawiedliwych partnerstw badawczych¹⁶ na arenie międzynarodowej, nadal organizowała forum krajowych rad etyki (NEC) dwa razy do roku oraz aktywnie uczestniczyła w realizacji inicjatywy „Wolontariusze w dziedzinie badań naukowych i etyki” (VolREthics)¹⁷. Wdrożenie kryterium kwalifikowalności w ramach planu dotyczącego równowagi płci w programie „Horyzont Europa”¹⁸ było kluczowym krokiem w kierunku zwiększenia równouprawnienia płci w dziedzinie badań naukowych i innowacji, w tym na szczeblu międzynarodowym.

2.2. Międzynarodowy wymiar programu „Horyzont Europa”

Uczestnictwo w programie ramowym poprzez stowarzyszenie jest najściślejszą formą współpracy w zakresie badań naukowych i innowacji z państwami trzecimi. W lipcu 2023 r. Nowa Zelandia stała się pierwszym państwem spoza sąsiedztwa UE stowarzyszonym z programem „Horyzont Europa”, następnie w 2024 r. dołączyły do niej Wielka Brytania i Kanada, a w 2025 r. – Republika Korei, Szwajcaria i Egipt. Zakończono również negocjacje stowarzyszeniowe z Japonią i rozpoczęto wstępne rozmowy z Australią.

Filar I programu „Horyzont Europa” wyróżnia jego międzynarodowy wymiar, ponieważ 8,7 % uczestników pochodzi z niestowarzyszonych państw trzecich; pod tym względem w następnej kolejności plasują się filar II (5,5 %), filar III (2,5 %) oraz działania na rzecz poszerzenia uczestnictwa i wzmocnienia europejskiej przestrzeni badawczej (WIDERA) (2,4 %). Z państw stowarzyszonych pochodzi 11,8 % uczestników filaru I, 9,7 % uczestników filaru II, 7,8 % uczestników filaru III i 14,8 % uczestników działań WIDERA¹⁹.

Najbardziej międzynarodowy element programu „Horyzont Europa” stanowią działania „Maria Skłodowska-Curie” (MSCA), mające zasadnicze znaczenie dla nawiązywania międzynarodowych partnerstw w dziedzinie badań naukowych i innowacji. 46 % badaczy wybranych w ramach stypendiów MSCA pochodziło spoza UE, w tym 37 % z niestowarzyszonych państw trzecich, a 9 % z państw stowarzyszonych. Działania „Maria Skłodowska-Curie” stanowią około 50 % całkowitego udziału organizacji

¹³ <https://saferesearchers.eu/>.

¹⁴ <https://op.europa.eu/pl/publication-detail/-/publication/0ad627da-a7ed-11f0-a7c5-01aa75ed71a1/language-pl>.

¹⁵ <https://allea.org/code-of-conduct/>.

¹⁶ <https://www.globalcodeofconduct.org/>.

¹⁷ <https://www.inserm.fr/en/ethics/volrethics/>.

¹⁸ Wdrażane od ogłoszenia zaproszeń do składania wniosków, w których terminy na przedłożenie wniosków określono na 2022 r. lub później.

¹⁹ Dane liczbowe według tablicy wskaźników programu „Horyzont Europa” z 2 lipca 2025 r.

z niestowarzyszonych państw trzecich w programie „Horyzont Europa”. W przypadku wielu państw ponad 50 % ich całkowitego udziału w projektach w ramach programu „Horyzont Europa” ma miejsce za pośrednictwem MSCA. W maju 2025 r. zainicjowano nowe działanie koordynacyjne i wspierające, aby wzmocnić współpracę międzynarodową i globalny udział w MSCA²⁰.

Aby wykorzystać rolę infrastruktur badawczych jako węzłów międzynarodowej współpracy w zakresie badań naukowych i innowacji, UE kontynuuje finansowanie transnarodowego dostępu do tych infrastruktur, w tym infrastruktur prowadzonych przez Wspólne Centrum Badawcze Komisji²¹, również dla użytkowników z niestowarzyszonych państw trzecich. UE promuje również międzynarodowy dostęp w ramach grupy urzędników wyższego szczebla G-7 ds. globalnych infrastruktur badawczych²². W 2024 r. Komisja zatwierdziła oświadczenie z Brisbane²³, w którym zachęcono wszystkie zainteresowane strony z sektora infrastruktury badawczej do zacieśnienia współpracy w zakresie międzynarodowej infrastruktury badawczej w celu sprostania globalnym wyzwaniom. We wrześniu 2025 r. Komisja przyjęła Europejską strategię na rzecz infrastruktury badawczej i technologicznej, która obejmuje działania mające na celu wzmocnienie międzynarodowego wymiaru tych infrastruktur.

3. PRZEWARTOŚCIOWANIE GLOBALNEGO PODEJŚCIA UE DO BADAŃ NAUKOWYCH I INNOWACJI: W KIERUNKU RÓWNYCH SZANS I WZAJEMNOŚCI

Mając na celu utrzymanie otwartej i bezpiecznej współpracy międzynarodowej w zakresie badań naukowych i innowacji, w 2024 r. UE przyjęła zalecenie Rady w sprawie zwiększenia bezpieczeństwa badań naukowych, aby zapewnić równe warunki działania w europejskiej przestrzeni badawczej. W celu zwiększenia odporności na zagraniczne ingerencje i naciski UE podjęła zdecydowane działania obejmujące ocenę kluczowych technologii, promowanie inwestycji w badania i innowacje w tych obszarach, ograniczenie dostępu do programu „Horyzont Europa” w sytuacjach, gdy jest to absolutnie konieczne, oraz nawiązanie nowych partnerstw strategicznych.

Podczas prowadzenia współpracy międzynarodowej naukowcy są w coraz większym stopniu narażeni na zagrożenia dla bezpieczeństwa, a europejskie badania i innowacje są przedmiotem zagranicznych ingerencji i manipulacji informacjami oraz mogą być niewłaściwie wykorzystywane w sposób mogący wpływać na bezpieczeństwo UE lub naruszać wartości i prawa podstawowe UE. Przyjęte w maju 2024 r. zalecenie Rady w sprawie zwiększenia bezpieczeństwa badań naukowych²⁴ zapewniło UE solidne podstawy

²⁰ Globalna współpraca w ramach MSCA: udoskonalenie polityki i strategiczna promocja (<https://msca-glopol.eu/>).

²¹ https://joint-research-centre.ec.europa.eu/tools-and-laboratories/open-access-jrc-research-infrastructures_pl.

²² <https://www.gsogri.org/>.

²³ <https://icri2024.au/about-icri/brisbane-statement/>.

²⁴ C(2024) 3510.

do przeciwdziałania zagrożeniom dla bezpieczeństwa związanym z międzynarodową współpracą w zakresie badań naukowych i innowacji. Dzięki temu zaleceniu, które dotyczy nie tylko Komisji i państw członkowskich, ale również publicznych podmiotów finansujących badania naukowe i uniwersytetów, UE opracowała po raz pierwszy wspólną definicję zagrożeń dla bezpieczeństwa związanych z badaniami naukowymi oraz wspólne podejście do oceny ryzyka związanego z badaniami naukowymi. Aby ułatwić wymianę najlepszych praktyk, w październiku 2025 r. Komisja zorganizowała pierwszą europejską konferencję przewodnią na temat bezpieczeństwa badań naukowych.

Prace nad bezpieczeństwem badań naukowych są częścią szerszej zakrojonych działań na rzecz poprawy bezpieczeństwa gospodarczego UE²⁵. W szczególności zapewnienie bezpieczeństwa badań naukowych powinno pomóc w zapobieganiu wyciekowi technologii, a mianowicie niepożądanemu transferowi krytycznej wiedzy i technologii w ramach międzynarodowej współpracy akademickiej, przy jednoczesnym utrzymaniu podejścia UE do wolności akademickiej i wolności badań naukowych.

Kluczowym elementem tych działań jest ocena ryzyka związanego z niektórymi technologiami prorozwojowymi lub krytycznymi, takimi jak sztuczna inteligencja (AI), biotechnologia, zaawansowane półprzewodniki i technologie kwantowe, prowadzona z udziałem państw członkowskich i innych zainteresowanych stron. Chociaż oceny technologii krytycznych wykraczają poza politykę w zakresie badań naukowych i innowacji, wyniki tych prac mają również kształtować międzynarodową współpracę w zakresie badań naukowych i innowacji w nadchodzących latach. Komisja współpracuje z krajami o zbieżnych poglądach w zakresie bezpieczeństwa gospodarczego, promując zdolności własne UE w zakresie technologii krytycznych oraz wprowadzając różne zabezpieczenia w celu ochrony UE przed możliwością niewłaściwego wykorzystania tych technologii.

W styczniu 2024 r. Komisja opublikowała białą księgę w sprawie wariantów dotyczących zwiększenia wsparcia badań i rozwoju obejmujących technologie o potencjale podwójnego zastosowania²⁶. Od tego czasu opublikowano szereg dokumentów strategicznych, w których przedstawiono dalsze rozważania na temat badań i rozwoju w dziedzinie technologii podwójnego zastosowania, biorąc pod uwagę ryzyko związane z międzynarodową współpracą w zakresie badań naukowych i innowacji w zależności od uzasadnienia badań i potencjału technologii podwójnego zastosowania²⁷.

W celu uodpornienia programu „Horyzont Europa” na zagrożenia dla bezpieczeństwa związane z badaniami naukowymi Komisja podjęła również dalsze kroki, ograniczając w drodze wyjątku udział w programie do podmiotów z państw członkowskich i niektórych państw trzecich w dziedzinach technologii kwantowych, technologii sieci komunikacyjnych opartych na sztucznej inteligencji, akumulatorów, przestrzeni kosmicznej i surowców

²⁵ Zob. JOIN(2023) 20 final i JOIN(2025) 977 final.

²⁶ COM(2024) 27 final.

²⁷ Zob. https://research-and-innovation.ec.europa.eu/news/all-research-and-innovation-news/new-publications-dual-use-provide-strategic-input-future-eu-ri-policies-2025-06-25_pl.

krytycznych²⁸. W programie prac „Horyzont Europa” na lata 2023–2024 art. 22 ust. 5 rozporządzenia w sprawie programu „Horyzont Europa” zastosowano do 33 tematów²⁹, natomiast w programie prac na 2025 r. zastosowano go łącznie do 37 tematów. Dalsze wprowadzone środki obejmują na przykład dodatkowe obowiązki w zakresie wykorzystywania wyników badań oraz prawo Komisji do sprzeciwu wobec przeniesienia własności intelektualnej do państw spoza UE i niestowarzyszonych z programem³⁰.

Komisja podjęła również decyzję o ograniczeniu dostępu do bliskich rynkowi badań niestowarzyszonym państwom trzecim, w przypadku których uznano, że nie istnieją warunki ramowe zapewniające równe warunki działania w zakresie współpracy w dziedzinie badań naukowych i innowacji³¹. Zgodnie z opublikowanym w czerwcu 2023 r. komunikatem w sprawie wdrożenia zestawu narzędzi na potrzeby cyberbezpieczeństwa sieci 5G³² podmioty ocenione jako dostawcy urządzeń sieci łączności stwarzający wysokie ryzyko nie uczestniczą w działaniach związanych z rozwojem technologii sieci łączności.

4. ŁĄCZENIE GLOBALNYCH STARAŃ, BY WSPÓLNIE STAWIĆ CZOŁA OGÓLNOŚWIATOWYM WYZWANCIOM

Jeżeli chodzi o transformację ekologiczną, działania Komisji obejmowały wspieranie rozwoju międzynarodowej platformy na rzecz zrównoważonego wykorzystywania wszechoceanu (IPOS), dalsze wspieranie sojuszu na rzecz badań nad Atlantykiem (AAORIA) oraz przyjęcie nowego wspólnego planu działania z Międzyrządową Komisją Oceanograficzną UNESCO. Komisja współprzewodniczyła misji w zakresie czystego wodoru i misji w zakresie transformacji miejskich w ramach inicjatywy „Mission Innovation” oraz wspierała platformy wiedzy na temat ekologicznego wzrostu gospodarczego, a jednocześnie nadal angażowała się w działania prowadzone na arenie międzynarodowej, w tym w realizację inicjatywy grupy G-20 dotyczącej biogospodarki.

W obszarze transformacji cyfrowej Komisja rozwijała partnerstwa cyfrowe z partnerami z całego świata w obszarach takich jak sztuczna inteligencja, obliczenia kwantowe i łączność. Wspierała również działania na rzecz zdrowia na świecie, w tym w ramach trzeciego programu partnerstwa pomiędzy Europą a krajami rozwijającymi się w zakresie badań

²⁸ W art. 22 ust. 5 rozporządzenia ustanawiającego program „Horyzont Europa” umożliwiono ograniczenie uczestnictwa do podmiotów prawnych mających siedzibę w państwach członkowskich lub w określonych państwach stowarzyszonych lub innych państwach trzecich wskazanych w programie prac w celu ochrony unijnych aktywów strategicznych, strategicznych interesów Unii, jej autonomii strategicznej lub bezpieczeństwa strategicznego. Ograniczenia można również stosować do podmiotów mających siedzibę w państwach, które się kwalifikują, ale są bezpośrednio lub pośrednio kontrolowane przez państwo niekwalifikujące się lub przez podmiot mający siedzibę w państwie niekwalifikującym się.

²⁹ W tym zmiany zatwierdzone w 2024 r. Ponadto Wspólne Przedsięwzięcie w dziedzinie Europejskich Obliczeń Wielkiej Skali (EuroHPC) zastosowało art. 22 ust. 5 do jednego działania w swoim programie prac na 2023 r.

³⁰ Art. 39 i 40 rozporządzenia ustanawiającego program „Horyzont Europa”.

³¹ W stosownych i należycie uzasadnionych przypadkach art. 22 ust. 6 rozporządzenia ustanawiającego program „Horyzont Europa” umożliwia wprowadzenie dodatkowych kryteriów kwalifikowalności w celu uwzględnienia szczególnych wymogów polityki lub charakteru i celów danego działania.

³² C(2023) 4049 final.

klinicznych (Program EDCTP3 w dziedzinie Globalnego Zdrowia). Komisja promuje ponadto innowacyjne działania na arenie międzynarodowej za pośrednictwem Europejskiej Rady ds. Innowacji (EIC) i Europejskiego Instytutu Innowacji i Technologii (EIT), a także poprzez waloryzację wiedzy.

4.1. Przewodzenie globalnym staraniom na rzecz sprawiedliwej transformacji ekologicznej

Inwestycje w badania naukowe i innowacje w ramach programu „Horyzont Europa” sprzyjają wdrażaniu porozumienia paryskiego, globalnych ram różnorodności biologicznej z Kunmingu/Montrealu oraz innych porozumień międzynarodowych. Inwestycje te przyczyniają się również do kształtowania programów i wnoszą wkład w prace szeregu organizacji w odniesieniu do powiązań między nauką a polityką³³. Znaczenie zaangażowania UE należy również postrzegać w świetle zasadniczej zmiany podejścia Stanów Zjednoczonych (USA) do zmiany klimatu, kwestii środowiskowych i roli nauki w kształtowaniu polityki.

We wspólnym komunikacie w sprawie unijnego programu międzynarodowego zarządzania oceanami³⁴ podkreślono potrzebę gromadzenia wiedzy o oceanach w celu wspierania zrównoważonego zarządzania. W studium wykonalności z 2023 r. stwierdzono, że wiedza ta jest fragmentaryczna i często niewystarczająca do pilnego podjęcia decyzji³⁵. W związku z tym Komisja śledzi prace nad ustanowieniem międzynarodowej platformy na rzecz zrównoważonego wykorzystywania wszechoceanu (IPOS) jako nowego mechanizmu katalitycznego służącego informowaniu publicznych i prywatnych decydentów o zrównoważonym wykorzystaniu i ochronie oceanów.

W celu wsparcia współpracy w zakresie badań oceanicznych na Atlantyku Komisja przeprowadziła wdrażanie deklaracji sojuszu na rzecz badań nad Atlantykiem (AAORIA) z 2022 r. Do AAORIA przystąpiło pięciu nowych partnerów (Zjednoczone Królestwo, Norwegia, Islandia, Senegal i Ghana), a prace sojuszu koncentrują się na zwiększeniu odporności społeczności nadbrzeżnych, koordynacji obserwacji oceanów i poprawie modelowania.

Podczas Konferencji Oceanicznej ONZ, która odbyła się w 2025 r., Komisja ogłosiła inicjatywę w zakresie obserwacji oceanów, podkreślając znaczenie globalnego systemu obserwacji oceanów i swoje zaangażowanie w tym zakresie. Komisja Europejska

³³ M.in. Grupy ds. Obserwacji Ziemi (GEO), Międzyrządowego Zespołu ds. Zmian Klimatu (IPCC), Międzyrządowej Platformy Naukowo-Politycznej w sprawie Różnorodności Biologicznej i Funkcjonowania Ekosystemów (IPBES), Międzynarodowego Panelu ds. Zasobów (IRP) oraz innych inicjatyw, takich jak globalne partnerstwo na rzecz gleb.

³⁴ JOIN(2022) 28 final.

³⁵ Komisja Europejska: Dyrekcja Generalna ds. Gospodarki Morskiej i Rybołówstwa, „Seascope assessment – Feasibility study for the establishment of an Intergovernmental Panel for Ocean Sustainability (IPOS)” [Ocena krajobrazu morskiego – studium wykonalności dotyczące ustanowienia międzyrządowego panelu ds. zrównoważonego rozwoju oceanów (IPOS)], Urząd Publikacji Unii Europejskiej, 2023 r., <https://data.europa.eu/doi/10.2771/903406>.

i Międzyrządowa Komisja Oceanograficzna UNESCO (IOC-UNESCO) przyjęły wspólny plan działania na rzecz zacieśnienia współpracy w ramach ustanowionej przez ONZ dekady nauki o oceanach na rzecz zrównoważonego rozwoju 2021–2030, dostosowując tym samym wysiłki UE i UNESCO³⁶.

W 2023 r. Komisja Europejska, we współpracy z Komisją Unii Afrykańskiej, powołała afrykańsko-europejską grupę strategiczną ds. oceanów, zarządzaną przez Fundację Afryka–Europa przy wsparciu finansowym UE, w celu promowania współpracy naukowej w kwestiach związanych z oceanami między oboma kontynentami.

W ramach inicjatywy „Mission Innovation 2.0”³⁷ Komisja Europejska promowała przyspieszenie przejścia na czystą energię zgodnie z Europejskim Zielonym Ładem. Przez współprzewodniczenie misji w zakresie czystego wodoru³⁸ Komisja stymuluje międzynarodową współpracę w dziedzinie badań naukowych i innowacji, aby wspierać rozwój globalnego łańcucha wartości czystego wodoru. Od 2024 r. w ramach misji zidentyfikowano 101 unijnych i globalnych projektów dotyczących dolin wodorowych³⁹ w 38 państwach, których celem jest ułatwienie stworzenia zintegrowanych dolin wodorowych na dużą skalę do 2030 r.

W ramach misji w zakresie transformacji miejskich⁴⁰ i z uwzględnieniem europejskiej misji w zakresie neutralnych dla klimatu i inteligentnych miast Komisja współprzewodniczy współpracy z grupą ambitnych miast na całym świecie w celu wzmocnienia ich wizji neutralności emisyjnej i przyspieszenia realizacji. Od 2023 r. grupa ta rozrosła się do 117 miast w 47 krajach, które otrzymują wsparcie w ramach programu City2City uruchomionego w listopadzie 2025 r.

Zgodnie ze strategią Global Gateway⁴¹ UE pomaga krajom partnerskim w uzyskaniu dostępu do danych środowiskowych za pośrednictwem inicjatyw mających na celu wzmocnienie powiązań między nauką a polityką, w tym programu zarządzania różnorodnością biologiczną i obszarami chronionymi (BIOPAMA) oraz partnerstwa na rzecz wiedzy w zakresie zielonego wzrostu gospodarczego. Ponadto w ramach inicjatywy nowego europejskiego Bauhausu (NEB) Komisja utworzyła międzynarodową platformę zarządzania wiedzą w celu wymiany informacji o normach, wytycznych i możliwościach finansowania⁴².

4.2. Promowanie transformacji cyfrowej

W czerwcu 2025 r. Komisja przyjęła międzynarodową strategię cyfrową UE, w której przedstawiono wizję UE dotyczącą wzmocnienia jej międzynarodowej współpracy

³⁶ https://research-and-innovation.ec.europa.eu/document/download/2e5f29fb-cb0c-4d0d-8840-97ce0ee9730c_en?filename=ec_rtd_roadmap-cooperation-un-decade-ocean-science.pdf.

³⁷ Inicjatywa „Mission Innovation” to kluczowe forum międzynarodowe skupiające państwa odpowiedzialne za 90 % publicznych środków finansowych przeznaczonych na innowacje w dziedzinie energii.

³⁸ <https://mission-innovation.net/missions/hydrogen/>.

³⁹ <https://h2v.eu/>.

⁴⁰ <https://urbantransitionsmision.org/>.

⁴¹ JOIN(2021) 30 final.

⁴² <https://knowledge-management.new-european-bauhaus.europa.eu/>.

cyfrowej⁴³. Celem tej strategii jest zwiększenie europejskiej konkurencyjności, promowanie agendy cyfrowej na rzecz bezpieczeństwa Europy i jej partnerów oraz kształtowanie globalnego ładu cyfrowego i norm cyfrowych.

Nawiązano partnerstwa cyfrowe z Japonią, Republiką Korei, Singapurem i Kanadą⁴⁴. Celem tych partnerstw jest współdziałanie na rzecz rozwoju kluczowych technologii, takich jak sztuczna inteligencja, półprzewodniki, obliczenia wielkiej skali, obliczenia kwantowe, sieci 5G/6G, zarządzanie danymi, normalizacja i platformy internetowe.

Od maja 2023 r. Rada UE–Indie ds. Handlu i Technologii pracuje nad stworzeniem podstaw współpracy w kluczowych obszarach, takich jak półprzewodniki, cyfrowa infrastruktura publiczna, umiejętności cyfrowe, sztuczna inteligencja, obliczenia o wysokiej wydajności oraz standaryzacja w dziedzinie IT i telekomunikacji. Od czasu powstania w 2021 r. Rada UE–USA ds. Handlu i Technologii poczyniła znaczne postępy, które przyniosły wymierne rezultaty w dziedzinie sztucznej inteligencji, technologii kwantowych, normalizacji, półprzewodników, platform internetowych i 6G.

Sojusz cyfrowy UE–AŁiK⁴⁵ zapewnia pionierskie ramy współpracy międzyregionalnej. Realizowany przez UE–AŁiK projekt dotyczący strategicznego partnerstwa na rzecz wdrażania dialogów cyfrowych w ramach współpracy w dziedzinie badań naukowych i innowacji (SPIDER) ma na celu przyjęcie inkluzywnego i ukierunkowanego na człowieka podejścia do transformacji cyfrowej w obszarach, które mogą czerpać korzyści z połączeń międzysystemowych o wysokiej przepustowości zapewnianych dzięki infrastrukturze realizowanej w ramach programu „Tworzenie powiązań między Europą a Ameryką Łacińską” (BELLA)⁴⁶. Inicjatywa dotycząca ułożenia podmorskiego przewodu w ramach programu BELLA była realizowana przy wsparciu europejskiej sieci GÉANT⁴⁷, która łączy społeczności badawcze i edukacyjne w ponad 110 krajach na całym świecie za pośrednictwem partnerstw nawiązanych w jej ramach, wykorzystując własne bezpieczne sieci światłowodowe do łączenia dostawców danych w globalnym systemie badawczym. W październiku 2025 r. uruchomiono sieć obliczeń wielkiej skali w ramach UE–AŁiK. Dzięki połączeniu superkomputerów UE i Ameryki Łacińskiej i Karaibów w ramach programu BELLA naukowcy z obu regionów będą współpracować w zakresie symulacji, analiz dużych zbiorów danych i testowania najnowocześniejszych modeli przetwarzania, aby stawić czoła pilnym globalnym wyzwaniom, od modelowania klimatu i odkrywania leków po sztuczną inteligencję.

Biorąc pod uwagę udane wykonanie przewodu łączącego Europę z Ameryką Łacińską w ramach programu BELLA, oczekuje się, że przewód europejsko-afrykański Gateway zapewni odporny system kabli podmorskich biegnących po dnie Oceanu Atlantyckiego wzdłuż zachodniego wybrzeża Afryki, co jeszcze bardziej poprawi łączność w regionie.

⁴³ JOIN(2025) 140 final.

⁴⁴ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/pl/policies/partnerships>.

⁴⁵ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/pl/ip_23_1598.

⁴⁶ https://international-partnerships.ec.europa.eu/policies/programming/programmes/bella-building-europe-link-latin-america_pl.

⁴⁷ https://network.geant.org/international_connectivity/.

4.3. Wzmocnienie współpracy w zakresie zdrowia na świecie

Rada Europejska zatwierdziła strategię UE w dziedzinie zdrowia na świecie⁴⁸ w styczniu 2024 r.⁴⁹ W strategii tej uznano, że obok cyfryzacji i wykwalifikowanej siły roboczej badania i innowacje to kluczowe czynniki umożliwiające lepsze zdrowie, wzmocnienie systemów opieki zdrowotnej i powszechne zabezpieczenie zdrowotne.

Od początku pandemii COVID-19 Komisja poczyniła znaczne postępy w dziedzinie gotowości na wypadek pandemii, łącząc zdolność do natychmiastowego reagowania z długoterminowymi inwestycjami w zakresie gotowości. W latach 2022–2025 Komisja zainwestowała 1,28 mld EUR w ponad 121 działań badawczo-rozwojowych, dzięki czemu przyspieszyła opracowywanie i testowanie medycznych środków przeciwdziałania, zwiększając również odporność UE na przyszłe pandemie.

Komisja zintensyfikowała swoje działania na rzecz koordynacji światowych podmiotów finansujących badania naukowe w dziedzinie zdrowia, na przykład poprzez współprzewodniczenie światowej współpracy badawczej w zakresie gotowości na wypadek wystąpienia chorób zakaźnych (GloPID-R)⁵⁰ i wspieranie Globalnego Sojuszu ds. Chorób Przewlekłych (GACD)⁵¹. Komisja wspierała również przygotowania do nawiązania nowych partnerstw, w tym europejskiego sojuszu na rzecz badań nad chorobami rzadkimi (ERDERA)⁵².

Ustanowiony jako wspólne przedsięwzięcie program EDCTP3 dotyczący zdrowia na świecie jest trzecim programem Partnerstwa pomiędzy Europą a krajami rozwijającymi się w zakresie badań klinicznych⁵³. W 2024 r. w jego ramach sfinansowano 74 projekty badawcze w dziedzinie zdrowia na świecie o łącznym budżecie w wysokości 254 mln EUR. W odpowiedzi na wybuch epidemii mpox w Demokratycznej Republice Konga (DRK) w 2024 r. w ramach realizowanego jako wspólne przedsięwzięcie programu EDCTP3 dotyczącego zdrowia na świecie uruchomiono mechanizm finansowania w sytuacjach nadzwyczajnych i wystosowano zaproszenie do składania wniosków dotyczących sytuacji nadzwyczajnych, w wyniku czego sfinansowano 9 projektów na łączną kwotę 12,1 mln EUR, obejmujących badania fazy 2, 3 i 4 dotyczące profilaktyki przed- i poekspozycyjnej za pomocą szczepionek przeciwko mpox, a także strategii nadzoru i badania epidemiologiczne.

Komisja wspiera również badania naukowe w dziedzinie zdrowia na świecie poprzez współpracę ze Światową Organizacją Zdrowia (WHO) i w ramach globalnego partnerstwa na rzecz badań i rozwoju antybiotyków (GARDP), zapewniając finansowanie w wysokości 28 mln EUR (2022–2027) w celu przyspieszenia rozwoju leczenia lekoopornych zakażeń bakteryjnych i aktualizacji wykazów patogenów priorytetowych. 1 mln EUR z tych środków przeznaczono na wsparcie wspólnej inicjatywy SECURE realizowanej przez WHO i

⁴⁸ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/pl/ip_22_7153.

⁴⁹ <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2024/01/29/eu-global-health-strategy-council-approves-conclusions/>.

⁵⁰ www.glopid-r.org.

⁵¹ www.gacd.org.

⁵² <https://erdera.org/>.

⁵³ <https://www.globalhealth-edctp3.eu/>.

GARDP⁵⁴, której celem jest rozszerzenie globalnego dostępu do niezbędnych antybiotyków w celu leczenia zakażeń bakteryjnych opornych na leki. W ramach programu prac dotyczącego Programu UE dla zdrowia na 2023 r. Komisja wsparła działania na rzecz opracowania leków na gruźlicę dla dzieci oraz nowej szczepionki przeciwko gruźlicy.

Komisja zawarła z WHO umowę o przyznanie wkładu na rzecz realizacji opracowanego przez Organizację planu badań i rozwoju w dziedzinie epidemii, na który przeznaczyła budżet w wysokości 7,42 mln EUR, aby wesprzeć opracowanie bezpiecznych i skutecznych szczepionek i terapii przeciwko filowirusom (w tym wirusom Ebola i Marburg) oraz działania w zakresie gotowości podejmowane w okresie między epidemiami na wypadek wystąpienia ognisk chorób w przyszłości. Wspomniane działania w zakresie gotowości umożliwiły szybkie rozpoczęcie badań klinicznych nad środkami terapeutycznymi i szczepionkami, zwłaszcza podczas epidemii wirusa Ebola w Ugandzie w 2025 r.

Ponadto Komisja kontynuowała działania w ramach globalnej koalicji na rzecz biodanych w celu umożliwienia otwartej wymiany danych i zapewnienia otwartego dostępu do nich, pomagając tym samym w zapewnieniu zrównoważonego charakteru światowych zasobów biodanych.

4.4. Wspieranie innowacyjności

UE dąży do tego, aby stać się atrakcyjnym miejscem dla przedsiębiorstw typu start-up, inwestorów i przedsiębiorstw z państw trzecich poszukujących innowacyjnych rozwiązań i projektów typu venture client. Jest to jeden z głównych obszarów przewidzianych w Nowym europejskim planie na rzecz innowacji oraz Unijnej strategii na rzecz przedsiębiorstw typu start-up i scale-up⁵⁵. Poprzez wzmacnianie partnerstw międzynarodowych i opracowywanie sposobów przyciągania międzynarodowych talentów i inwestycji, na przykład w ramach inicjatywy „Wybierz naukę. Wybierz Europę”⁵⁶, UE dąży do utrwalenia swojej pozycji wiodącego ośrodka innowacji i przedsiębiorczości, napędzającego zrównoważony rozwój i konkurencyjność w skali globalnej.

W 2025 r. Rada EIC zaleciła Europejskiej Radzie ds. Innowacji (EIC) opracowanie międzynarodowej strategii, aby zwiększyć jej globalny wpływ i pomóc europejskim przedsiębiorstwom typu start-up i scale-up w rozwoju działalności na szczeblu międzynarodowym. Zalecenie to obejmuje cztery główne priorytety: 1) wspieranie działań międzynarodowych; 2) angażowanie międzynarodowych inwestorów i przedsiębiorstw; 3) objęcie przywództwa merytorycznego; oraz 4) przyciąganie międzynarodowych talentów. Główne cele obejmują wsparcie beneficjentów EIC w osiągnięciu globalnej skali prowadzonych działań przy jednoczesnym utrzymaniu siedziby w Europie; przyciągnięcie do Europy innowatorów w dziedzinie najbardziej zaawansowanych technologii oraz współpraca z międzynarodowymi inwestorami zainteresowanymi przedsiębiorstwami będącymi beneficjentami EIC.

⁵⁴ <https://gardp.org/secure/>.

⁵⁵ SWD(2025) 138 final.

⁵⁶ https://commission.europa.eu/topics/research-and-innovation/choose-europe_pl.

W marcu 2024 r. Komisja przyjęła dwa zalecenia wspierające zalecenie Rady w sprawie zasad przewodnich w odniesieniu do waloryzacji wiedzy⁵⁷, a mianowicie kodeksy praktyk dotyczące współtworzenia przez przemysł i środowisko akademickie⁵⁸ oraz zaangażowania obywatelskiego⁵⁹. W repozytorium unijnej platformy waloryzacji wiedzy, które jest również istotne dla partnerów międzynarodowych⁶⁰, można znaleźć ponad 150 strategii i praktyk opracowanych w UE i poza nią.

5. MODULOWANIE WSPÓLPRACY Z KRAJAMI I REGIONAMI PRIORYTETOWYMI

Zmiany sytuacji geopolitycznej w ostatnich latach wywarły wpływ na współpracę UE z innymi krajami w zakresie badań naukowych i innowacji. W sąsiedztwie UE dynamikę napędzały stowarzyszenie Zjednoczonego Królestwa i Szwajcarii z programem „Horyzont Europa”, a także kraje ubiegające się o stowarzyszenie. Dzięki tym stowarzyszeniom UE wzmocniła stosunki w zakresie badań naukowych i innowacji z głównymi zagranicznymi gospodarkami przemysłowymi. Ponadto ponownie położono nacisk na relacje z Afryką, Ameryką Łacińską i Karaibami, a także ze Stowarzyszeniem Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN), i w tym kontekście opracowano istotne inicjatywy regionalne. W kontekście dwustronnym podejmuje się działania w konkretnych obszarach będących przedmiotem zainteresowania UE i krajów partnerskich, na przykład poprzez konstruktywną współpracę z Chinami.

5.1. Integracja współpracy w ramach sąsiedztwa UE

1 stycznia 2024 r. Zjednoczone Królestwo przystąpiło do programu „Horyzont Europa” jako państwo stowarzyszone, co wyraźnie świadczy o tym, że nadal łączy je z UE wspólne interesy. W 2024 r. Zjednoczone Królestwo osiągnęło szczególnie dobre wyniki, jeśli chodzi o zaproszenia do składania wniosków Europejskiej Rady ds. Badań Naukowych (ERBN), ponieważ było głównym beneficjentem dotacji na weryfikację poprawności projektu ogłoszonych w lipcu 2024 r., należało do największych beneficjentów grantów dla początkujących naukowców ogłoszonych we wrześniu 2024 r. i odnotowało wzrost o 56 % (w porównaniu z rokiem poprzednim) w zakresie dotacji dla naukowców u progu samodzielności badawczej ogłoszonych w grudniu 2024 r. Zjednoczone Królestwo było również głównym beneficjentem dotacji na działania „Maria Skłodowska-Curie” w 2024 r.

Szwajcaria, długoletni partner UE w dziedzinie badań i innowacji, w przeszłości aktywnie uczestniczyła w poprzednich programach ramowych w zakresie badań i innowacji, jednak w związku z niestowarzyszeniem z programem „Horyzont Europa” w pierwszych latach

⁵⁷ Zalecenie Rady (UE) 2022/2415.

⁵⁸ Zalecenie Komisji (UE) 2024/774.

⁵⁹ Zalecenie Komisji (UE) 2024/736 – Kodeksy praktyk przyjęte w 2024 r. stanowią kontynuację inicjatywy dotyczącej kodeksów praktyk przyjętych w 2023 r. w zakresie zarządzania aktywami intelektualnymi i normalizacji.

⁶⁰ https://research-and-innovation.ec.europa.eu/research-area/industrial-research-and-innovation/eu-valorisation-policy/knowledge-valorisation-platform_pl.

funkcjonowania programu udział tego kraju uległ zmniejszeniu. Dzięki stowarzyszeniu z programem, które obowiązuje od 1 stycznia 2025 r., szwajcarscy naukowcy i podmioty mogą ponownie uczestniczyć w zaproszeniach do składania wniosków w jego ramach.

Systemy badań naukowych i innowacji Norwegii i Islandii, które należą do Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu (EFTA), są ściśle powiązane z systemami UE, podobnie jak przemysłowe łańcuchy wartości i sieci akademickie. W szczególności Norwegia wnosi znaczący wkład w doskonałość programów ramowych w zakresie badań naukowych i innowacji.

Udział partnerów z Bałkanów Zachodnich w programach ramowych UE w zakresie badań naukowych i innowacji znacznie wzrósł, przy czym w największym stopniu uczestniczą oni w programie „Horyzont Europa”. Działania w dziedzinie badań naukowych i innowacji są obecnie intensyfikowane, w szczególności w ramach programu innowacji dla Bałkanów Zachodnich⁶¹, wsparcia dla infrastruktur badawczych ukierunkowanych na technologie oraz dalszej integracji regionu z europejską przestrzenią badawczą.

W krajach Partnerstwa Wschodniego⁶² przy wsparciu UE wdrożono regularne monitorowanie realizacji pięciu priorytetów w dziedzinie badań naukowych i innowacji określonych w dokumencie roboczym służb Komisji z 2021 r.⁶³ Dzięki narzędziu wspierania polityki programu „Horyzont” władze mołdawskie⁶⁴ i ukraińskie⁶⁵ zyskały specjalistyczne wsparcie na potrzeby opracowania reform polityki w zakresie badań naukowych i innowacji. Pomimo trudnej sytuacji geopolitycznej i gospodarczej w regionie wszystkie pięć państw zdołało wdrożyć rządowe reformy, przyjąć krajowe strategie naukowe i rozpocząć ich wdrażanie oraz zwiększyć udział w programie „Horyzont Europa” w porównaniu z programem „Horyzont 2020”.

Komisja skupiła się na ustanowieniu specjalnych środków wsparcia dla Ukrainy⁶⁶ i ułatwiła jej udział w zaproszeniach do składania wniosków w ramach programu „Horyzont Europa” i programu badawczo-szkoleniowego Euratomu. Na przykład specjalny program stypendialny, MSCA4Ukraine, wspiera przesiedlonych naukowców z Ukrainy, umożliwiając im kontynuowanie działalności badawczej w UE. Zgodnie z komunikatem ministrów nauki i technologii grupy G-7 z 2024 r. UE utworzyła międzynarodową koalicję na rzecz badań naukowych i innowacji w Ukrainie, wraz z Ukrainą, włoską prezydentką grupy G-7 i UNESCO, aby wykorzystać potencjał badań naukowych i innowacji przy odbudowie Ukrainy. Ten sam cel, dotyczący odbudowy ukierunkowanej na klimat w środowisku

⁶¹ <https://westernbalkans-infohub.eu/wp-content/uploads/2024/10/a-western-balkans-agenda-on-innovation-research-education-KI0221615ENN-1.pdf>.

⁶² W Armenii, Azerbejdżanie, Gruzji, Republice Mołdawii i Ukrainie.

⁶³ SWD(2021) 186 final.

⁶⁴ <https://projects.research-and-innovation.ec.europa.eu/en/statistics/policy-support-facility/psf-country/support-moldova-reforms-public-rd-sector>.

⁶⁵ <https://projects.research-and-innovation.ec.europa.eu/en/statistics/policy-support-facility/psf-country/support-ukraine-research-infrastructures-policies>.

⁶⁶ ERA4Ukraine (<https://euraxess.ec.europa.eu/ukraine>) zawiera przegląd wszystkich działań unijnych i krajowych, w tym MSCA4Ukraine, ofert pracy ERBN oraz programu stypendialnego JRC–EUI (Europejski Instytut Uniwersytecki).

miejskim, przyświeca nowej inicjatywie SUN4Ukraine⁶⁷ w ramach europejskiej misji w zakresie neutralnych dla klimatu i inteligentnych miast.

W 2022 r. Unia dla Śródziemnomorza i UE opracowały i przyjęły na szczeblu ministerialnym plany działania w zakresie badań naukowych i innowacji dotyczące zdrowia, zmiany klimatu i energii ze źródeł odnawialnych, w których to planach określono priorytety współpracy i rozwoju gospodarczego. Plany te są realizowane za pośrednictwem inicjatywy śródziemnomorskiej, uruchomionej w ramach programu prac „Horyzont Europa” na lata 2023–2024 i kontynuowanej w 2025 r., która przyczyniła się do zwiększenia współpracy badawczej między UE a regionem Morza Śródziemnego o około 60 %⁶⁸. Wkład w te działania w obszarach rolnictwa i wody wnosi również partnerstwo w dziedzinie badań i innowacji w regionie Morza Śródziemnego (PRIMA)⁶⁹, które w kwietniu 2024 r. przedłużono na kolejne trzy lata (2025–2027). Przyjęty w październiku 2025 r.⁷⁰ pakt na rzecz regionu Morza Śródziemnego, będący nową inicjatywą przewodnią UE, której celem jest zacieśnienie współpracy z partnerami południowymi, stanowi okazję do przeformułowania współpracy w dziedzinie nauki poprzez utworzenie wspólnych śródziemnomorskich ośrodków badań i innowacji, promowanie mobilności naukowców, wspieranie utworzenia centrum dyplomacji naukowej oraz promowanie działań w zakresie niebieskiej gospodarki. Pakt przyjęto w następstwie wspólnego komunikatu w sprawie strategicznego podejścia Unii Europejskiej do regionu Morza Czarnego z maja 2025 r.⁷¹

5.2. Wzmocnienie współpracy z uprzemysłowionymi państwami trzecimi i gospodarkami wschodzącymi

Do stycznia 2025 r. stosunki ze Stanami Zjednoczonymi w zakresie badań naukowych i innowacji rozwijały się pozytywnie – zacieśniono współpracę w różnych obszarach, pomyślnie przedłużono umowę naukowo-techniczną między UE a USA, podpisano wspólne oświadczenie określające kompleksowy program współpracy w dziedzinie badań naukowych i innowacji. a podmioty z USA w znacznym stopniu uczestniczyły w programie „Horyzont Europa”. W wyniku zmiany stanowiska nowej administracji USA w zakresie polityki naukowej, polegającej na ograniczeniu wydatków na badania w obszarach priorytetowych dla UE, takich jak klimat, środowisko, czysta energia czy choroby zakaźne, oraz wycofaniu się z szeregu wielostronnych inicjatyw w zakresie badań i innowacji, transatlantyczny dialog i współpraca w dziedzinie badań i innowacji znalazły się w trudnej sytuacji. Aby chronić interesy UE, w ramach programu „Horyzont Europa” opracowano działania mające na celu zwiększenie wsparcia UE dla wielostronnych platform współpracy, w szczególności w obszarach obserwacji oceanów, klimatu i suwerenności danych. Jeżeli chodzi o zbiory danych, działania obejmują (i) opracowanie ram suwerenności danych, (ii) wdrożenie solidnego zarządzania ryzykiem w zakresie dostępu do danych krytycznych oraz (iii)

⁶⁷ <https://www.sun4ukraine.eu/>.

⁶⁸ Program prac programu „Horyzont Europa” na lata 2023–2024: 37 tematów o łącznym budżecie 320 mln EUR.

⁶⁹ <https://prima-med.org/>.

⁷⁰ JOIN(2025) 26 final.

⁷¹ JOIN(2025) 135 final.

wykorzystanie finansowania krajowego w celu wsparcia dostępu do kosztownych usług cyfrowych. Ponieważ Stany Zjednoczone pozostają naturalnym partnerem UE w dziedzinie badań naukowych i innowacji, UE dąży do utrzymania otwartych kanałów komunikacji z federalnymi partnerami w tej dziedzinie w Stanach Zjednoczonych, aby dokonać ponownej oceny wspólnych priorytetów i wznowić dynamiczną współpracę.

Jeżeli chodzi o Chiny, nadal nie osiągnięto postępów w dyskusjach na temat wspólnego planu działania dotyczącego przyszłości współpracy UE–Chiny w dziedzinie nauki, technologii i innowacji, w szczególności na temat warunków ramowych związanych z innowacjami⁷², ale poczyniono znaczne postępy w zakresie warunków ramowych współpracy badawczej⁷³. Współpraca między UE a Chinami w dziedzinie badań naukowych i innowacji koncentrowała się na dwóch sztandarowych inicjatywach badawczych dotyczących żywności, rolnictwa i biorozwiązań (FAB) oraz zmiany klimatu i różnorodności biologicznej (CCB), w przypadku których współpraca przynosi wzajemne korzyści⁷⁴. Biorąc jednak pod uwagę powyższe oraz poważne obawy dotyczące wykorzystywania własności intelektualnej opracowanej w ramach programu „Horyzont Europa”, chińskie podmioty nie mogą już uczestniczyć w żadnych działaniach w zakresie innowacji realizowanych w ramach programu⁷⁵. Komisja zintensyfikowała działania koordynacyjne z państwami członkowskimi w celu dostosowania podejść za pośrednictwem unijnej sieci wiedzy w zakresie badań naukowych i innowacji w odniesieniu do Chin (EU-KNoC) i zainwestowała ponad 13 mln EUR w pogłębianie wiedzy na temat współczesnych Chin w obszarach takich jak polityka, społeczeństwo, ekonomia i handel, nauka i technologia oraz klimat.

Biorąc pod uwagę bardzo duży potencjał Republiki Korei w dziedzinie nauki, technologii i innowacji, przystąpienie tego kraju do programu „Horyzont Europa” w 2025 r. stworzyło wiele okazji do szerszej i bardziej systematycznej współpracy między UE a Koreą w dziedzinie badań naukowych i innowacji w takich obszarach, jak technologie cyfrowe, nanotechnologie czy nawigacja satelitarna, a także czysta energia, klimat, badania oceaniczne i środowiskowe oraz zdrowie. Analogicznego efektu można oczekiwać w odniesieniu do Japonii po pomyślnym zakończeniu negocjacji w sprawie jej udziału w programach Unii i przystąpienia do programu „Horyzont Europa”, oprócz trwającej współpracy w zakresie materiałów zaawansowanych. Z kolei stowarzyszenie Nowej Zelandii z programem „Horyzont Europa” zaowocowało niemal trzykrotnym wzrostem liczby podpisanych umów w sprawie przyznania dotacji w latach 2022–2024.

W dniu 3 lipca 2024 r. podpisano umowę w sprawie przystąpienia Kanady do filaru II programu „Horyzont Europa”, dzięki czemu kanadyjscy naukowcy i organizacje mogą uczestniczyć w tej części programu na równych prawach z ich odpowiednikami z UE.

⁷² Obejmują one prawa własności intelektualnej, badania przednormalizacyjne, ocenę zgodności i normalizację, dostęp do zamówień rządowych, sprawiedliwe i przejrzyste ramy regulacyjne.

⁷³ Obejmują one otwartą naukę, etykę i integralność badań, mobilność naukowców oraz równość płci w dziedzinie badań naukowych i innowacji.

⁷⁴ Program prac programu „Horyzont Europa” na lata 2023–2024 obejmował siedem działań o łącznym budżecie w wysokości 86 mln EUR współfinansowanym przez UE i Chiny.

⁷⁵ Działania w zakresie innowacji to działania charakteryzujące się wysokim poziomem rozwoju technologicznego i większą bliskością wobec rynku.

W rezultacie już ponad 100 kanadyjskich podmiotów uczestniczy w projektach realizowanych w ramach programu „Horyzont Europa”. Oczekuje się, że liczba ta znacznie wzrośnie, ponieważ obecnie rozpatrywanych jest wiele wniosków dotyczących projektów z udziałem Kanady lub trwa przygotowywanie umów w sprawie przyznania dotacji na ich realizację.

Współpraca z Indiami nabrała tempa od czasu ustanowienia Rady UE–Indie ds. Handlu i Technologii (TTC)⁷⁶, której działalność koncentruje się na technologiach cyfrowych, ekologicznych i czystej energii. Podczas drugiego posiedzenia ministerialnego TTC, które odbyło się w lutym 2025 r. w Nowym Delhi, uzgodniono dalszą współpracę w dziedzinie technologii obejmującą wspólne inwestycje finansowe w badania nad zanieczyszczeniem mórz, przekształcaniem odpadów w wodór odnawialny oraz technologiami recyklingu akumulatorów do pojazdów elektrycznych. Większy nacisk zostanie również położony na umożliwienie współpracy między przedsiębiorstwami typu start-up z Indii i UE. Jednym z zasadniczych filarów przyszłej współpracy między UE a Indiami są technologia i innowacje, jak wskazano we wspólnym komunikacie w sprawie nowego strategicznego programu UE–Indie⁷⁷. UE i Indie przedłużyły również dwustronną umowę o współpracy naukowej i technologicznej do 2030 r.

Jeśli chodzi o stosunki z Brazylią, są one szczególnie silne w dziedzinie technologii związanych z transformacją ekologiczną, takich jak zintegrowane biorafinerie i technologie energii słonecznej, a także w zakresie różnorodności biologicznej, badań morskich, podejść opartych na ekosystemach/przyrodzie do zrównoważonych miast, zrównoważonego rozwoju i zdrowia. Komisja wsparła program prezydencji Brazylii w grupie G20, przyczyniając się do zapewnienia przyjęcia strategii G20 na rzecz promowania otwartej współpracy w zakresie innowacji, zaleceń G20 dotyczących różnorodności, równości, włączenia społecznego i dostępności w nauce, technologii i innowacjach oraz 10 głównych zasad globalnej inicjatywy na rzecz biogospodarki.

O wzmocnieniu stosunków między UE a Republiką Południowej Afryki świadczą wyniki szczytu w 2025 r. i uruchomienie pierwszego czystego partnerstwa handlowo-inwestycyjnego, a także wybitny udział Republiki Południowej Afryki w programie „Horyzont Europa”, w przypadku którego kraj ten zajmuje pierwsze miejsce wśród krajów afrykańskich zarówno pod względem wielkości dotacji, jak i liczby projektów. Republika Południowej Afryki odgrywa wiodącą rolę we wdrażaniu planu innowacji UA–UE, ponieważ współfinansuje szereg inicjatyw na rzecz współpracy w dziedzinie badań i innowacji, takich jak długoterminowe wspólne partnerstwo UA–UE w dziedzinie badań i innowacji dotyczących zrównoważonej energii (LEAP-SE). UE ściśle współpracowała z prezydenturą Republiki Południowej Afryki w G20 w 2025 r., wspierając przyjęcie zaleceń G20 dotyczących zaangażowania w naukę.

5.3. Pogłębianie partnerstw UE z Afryką, Ameryką Łacińską i Karaibami oraz Azją Południowo-Wschodnią

⁷⁶ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/pl/IP_23_596.

⁷⁷ JOIN(2025) 50 final.

Komisja wywiązała się ze swojego zobowiązania do zwiększenia wsparcia na rzecz współpracy z Afryką w dziedzinie badań naukowych i innowacji, opracowując i przyjmując w 2023 r. plan działań UA–UE na rzecz innowacji wraz z Komisją Unii Afrykańskiej (UA) i państwami członkowskimi. W planie działań UA–UE na rzecz innowacji ustanowiono nowe ramy wdrażania wyników badań naukowych dotyczących zdrowia publicznego oraz transformacji ekologicznej i cyfrowej w celu wspierania zatrudnienia i wzrostu gospodarczego poprzez wymianę technologii i wiedzy fachowej⁷⁸. Inicjatywy dotyczące Afryki w ramach programu „Horyzont Europa” przyczyniły się do zacieśnienia współpracy między naukowcami z obu regionów średnio o 40 % rocznie⁷⁹. Partnerstwo UA–UE w dziedzinie badań i innowacji na rzecz bezpieczeństwa żywnościowego i żywienia oraz zrównoważonego rolnictwa skupia ponad 70 podmiotów finansujących badania naukowe z Afryki i Europy. W ramach pakietu inwestycyjnego Global Gateway Afryka–Europa zainwestowano kwotę 100 mln EUR w program partnerstwa kosmicznego Afryka–UE, którego celem jest rozwój usług kosmicznych, w szczególności promowanie wykorzystania programu Copernicus w celu poprawy systemów wczesnego ostrzegania przed niebezpiecznymi zjawiskami pogodowymi i zmianami klimatu, wzmocnienie współpracy instytucjonalnej między UE a Afryką oraz wspieranie potencjału przemysłu kosmicznego. Program na rzecz regionalnych centrów doskonałości (RCoE) ds. transformacji ekologicznej to program o wartości 80 mln EUR, którego celem jest wspieranie tworzenia wiedzy i zarządzania nią poprzez lepsze gromadzenie danych, dostęp do nich i ich wymianę. Na podstawie doświadczeń zdobytych podczas fazy pilotażowej programu „African Research Initiative for Scientific Excellence” (ARISE) [Afrykańska inicjatywa badawcza na rzecz doskonałości naukowej] realizowanego przez Afrykańską Akademię Nauk zapowiedziano podobne wsparcie w wysokości 25 mln EUR dla drugiej fazy programu, co skłoniło państwa członkowskie UA do podjęcia dodatkowych zobowiązań. W ramach obchodów 15. rocznicy dialogu politycznego wysokiego szczebla między UA a UE na temat nauki, technologii i innowacji w październiku 2025 r. zorganizowano szereg wydarzeń, w tym warsztaty na temat sztucznej inteligencji w nauce w ramach współpracy afrykańsko-europejskiej, dialog UA–UE na temat dyplomacji naukowej, targi innowacji zorganizowane we współpracy z Unią dla Śródziemnomorza oraz spotkanie wysokich rangą urzędników UA–UE ds. badań i innowacji.

Współpraca ze Wspólnotą Państw Ameryki Łacińskiej i Karaibów (CELAC) zyskała nową dynamikę w wyniku pierwszego spotkania ministerialnego UE–CELAC poświęconego badaniom i innowacjom, które odbyło się we wrześniu 2025 r. w Brukseli. Podczas tego spotkania ministrowie UE i CELAC zatwierdzili deklarację ministerialną oraz nowy program współpracy UE–CELAC w dziedzinie badań i innowacji, powołując trzy grupy robocze w obszarach: (i) zdrowia, (ii) zmiany klimatu, zrównoważonego rozwoju środowiska i transformacji energetycznej oraz (iii) sztucznej inteligencji w nauce, aby uzupełnić prace obecnej grupy roboczej ds. infrastruktury badawczej. Każda grupa opracuje operacyjne plany

⁷⁸ https://research-and-innovation.ec.europa.eu/system/files/2023-07/ec_rtd_au-eu-innovation-agenda-final-version.pdf.

⁷⁹ Program prac programu „Horyzont Europa” na lata 2023–2024: 30 tematów o łącznym budżecie 300 mln EUR.

działania określające priorytety, działania i wyniki współpracy międzyregionalnej w danym obszarze priorytetowym. W październiku 2023 r. zapoczątkowano inicjatywę na rzecz współpracy w zakresie innowacji między UE a regionem Ameryki Łacińskiej i Karaibów (AŁiK) w celu stworzenia i uruchomienia sieci istniejących inkubatorów przedsiębiorczości i akceleratorów dla start-upów oraz ustrukturyzowania obecności państw członkowskich UE w regionie AŁiK w zakresie innowacji. W regionie Karaibów rozpoczęto realizację działania objętego programem inwestycyjnym UE–AŁiK w ramach strategii Global Gateway dotyczącego gronorostów, dzięki czemu współpraca rozwojowa UE zyskała wymiar badawczo-innowacyjny.

Konkurencyjność i bezpieczeństwo UE są ściśle powiązane z działalnością Stowarzyszenia Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN), co wymaga od UE wzmocnienia współpracy w zakresie badań i innowacji z tym regionem. Współpraca koncentruje się na zielonych technologiach, transformacji cyfrowej, innowacjach w opiece zdrowotnej oraz wymianie doświadczeń w zakresie integracji regionalnej (infrastruktury badawczej, mobilność talentów, transfer technologii). W ramach dialogu ASEAN–UE na temat nauki, technologii i innowacji określono dalsze obszary współpracy: innowacje/przedsiębiorstwa typu start-up, dyplomacja naukowa i równość płci w dziedzinie badań naukowych i innowacji.

6. WNIOSKI

Od czasu przyjęcia w 2021 r. globalnego podejścia do badań naukowych i innowacji na arenie międzynarodowej zaszły poważne nieprzewidziane zmiany, takie jak agresja Rosji wobec Ukrainy, eskalacja konfliktu na Bliskim Wschodzie, zasadnicze zmiany w polityce Stanów Zjednoczonych w zakresie nauki, zmiany klimatu, środowiska lub zdrowia oraz potężne zmiany w stosowaniu przełomowych technologii, takich jak sztuczna inteligencja. Zmiany te mają istotny wpływ na sytuację w dziedzinie badań naukowych i innowacji na całym świecie i wymagają od UE znacznie bardziej zdecydowanych działań w obronie swoich interesów politycznych i gospodarczych oraz promowaniu swoich wartości na arenie międzynarodowej. Wyznaczanie standardów w zakresie wolności akademickiej, swobody badań naukowych i równości płci leży u podstaw ambitnego celu UE polegającego na przyciąganiu najlepszych talentów naukowych, którego realizację wspiera inicjatywa „Wybierz naukę. Wybierz Europę”.

W odpowiedzi na te wyzwania UE przyjęła zalecenie Rady w sprawie zwiększenia bezpieczeństwa badań naukowych, opracowała europejskie ramy dyplomacji naukowej, ustanowiła wielostronny dialog na temat zasad i wartości w kontekście międzynarodowej współpracy w dziedzinie badań naukowych i innowacji oraz włączyła kluczowych partnerów z całego świata do programu „Horyzont Europa”, tworząc jednocześnie równe warunki działania i dbając o wzajemność, w szczególności w stosunkach z Chinami. Podtrzymując swoje zobowiązanie do realizacji Europejskiego Zielonego Ładu, UE przesunęła swoje priorytety w kierunku transformacji ekologicznej i wzmocnienia konkurencyjności UE, kładąc również nacisk na obronność i podwójne zastosowanie.

Uznając badania i innowacje za podstawę konkurencyjności UE, należy je również uznać za podstawę działań zewnętrznych UE. UE musi wykazać się wzorcowym przywództwem, wykorzystując badania i innowacje w działaniach na rzecz pokoju i multilateralizmu oraz w dążeniu do osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju ONZ na rok 2030, w tym poprzez walkę ze zmianą klimatu i utratą różnorodności biologicznej. W tym nowym kontekście nadal obowiązują zasady otwartości i bezpieczeństwa określone w Globalnym podejściu do badań naukowych i innowacji. W niektórych obszarach konieczne są dalsze zmiany i dostosowania. Są to na przykład kwestie związane z zapewnieniem równych warunków działania i wzajemności w międzynarodowej współpracy w zakresie badań naukowych i innowacji, przy uwzględnieniu priorytetów tematycznych, takich jak konkurencyjność i zwiększenie wsparcia dla przedsiębiorstw typu start-up i scale-up, a także zmiany priorytetów geograficznych. Ma to kluczowe znaczenie z punktu widzenia ochrony interesów UE i utrzymania jej pozycji lidera w dziedzinie badań naukowych i innowacji, będącego zarazem niezawodnym partnerem, na którym reszta świata może polegać.